

Lukio on yleissivistävä preppauskurssi korkeakouluun – edelleen

25.2.2020 (25.2.2020)

Kirjoittaja: Karri Soppi, YTM, Suunnittelija, Humanistinen ammattikorkeakoulu, 25.2.2020

Lukio ja ylioppilastutkinto ovat instituutioita, jotka ovat koko historiansa ajan valmentaneet yliopisto-opintoihin ja antaneet kelpoisuuden yliopistoon. Myös lukiolait ovat jo vuodesta 1983 painottaneet lukion merkitystä yleissivistävänä oppilaitoksena, joka antaa valmiuksia korkeakouluopintoihin.

Mistä on siis kyse, kun puhutaan korkeakoulujen opiskelijavalintauudistuksen ja ylioppilastutkinnon pisteytystyökalun tekemän lukiosta preppauskurssin korkeakouluun?

Lukiolaki ja tuntijako yleissivistyksen takaajina

Parin viime vuoden aikana on käyty keskustelua korkeakoulujen opiskelijavalintauudistuksesta ja ylioppilastutkinnon pisteytystyökalun vaikutuksista suomalaiseen koulutusjärjestelmään. Yksi näkökulma opiskelijavalintauudistukseen ja pisteytystyökaluun on ollut se, että ne rapauttavat lukion perustavaa yleissivistävää pohjaa.

Osa keskustelijoista on ollut huolissaan lukion muuttumisesta yleissivistävästä opinahjosta preppauskurssiksi korkeakouluhin.

Yleissivistävyyden peruskivessä, lukion tuntijaossa, muutokset ovat olleet pitkään vähäisiä. Edelleen pakollisia kursseja on laaja kattaus, sillä lukiolaiset opiskelevat esimerkiksi matematiikkaa, biologiaa, äidinkieltä ja toista kotimaista kieltä – filosofiaa ja psykologiaa unohtamatta.

Ylioppilastutkinnossa puolestaan kirjoitetaan jatkossa vähintään viisi ainetta entisen neljän sijaan. Kun suurin osa lukiolaisista valitsee ylioppilastutkinnon lukion päätteeksi, viiden aineen kirjoittaminen nähdäkseni vain kasvattaa lukion yleissivistävää luonnetta.

Vuonna 2019 voimaan tullut uusi lukiolaki pitää edelleen sisällään vahvan kirjauksen lukion yleissivistävyydestä. Lain pohjalta laaditut uudet lukion opetussuunnitelman perusteet (OPH 2019)

nojaavat tukevasti lukion yleissivistävään tehtävään ja uudet laaja-alaisen osaamisen alueet alleviivaavat yleissivistävyyttä.

Tuntijakoasetuksen ja opetussuunnitelman perusteiden sitoessa koulutuksen järjestäjää, olisi kummallista ajatella jonkin lukion ”profiloituvan” pelkästään valmentavaksi oppilaitokseksi korkeakouluun tai jollekin tietylle alalla.

Erityistehtävän saaneet lukiot ovat asia erikseen, mutta myös näissä lukioissa yleissivistävyyden elementti on vahva. Harvoin kuulee sanottavan, että erityistehtävän saaneet lukiot eivät olisi täysiverisiä lukioita.

Kuva: tu-delft-1723434_1920 Pixabay.

Kysyntää luodaan sinne, minne liiketoiminta on siirrettävä

Yhtenä todistuksena lukion metamorfoosista preppauskurssiksi on esitetty valmennuskurssiyrittäjien kertomuksia heidän liiketoimintansa siirtymisestä valintakokeisiin valmistavista kursseista ylioppilastutkintoon valmistaviin kursseihin. Toki liiketoiminta muuttaa muotoaan, kun valintakokeisiin valmentavat kurssit menettävät vähitellen merkityksensä.

Valmennuskurssiyrittäjälle uudessa tilanteessa hyvä markkinointiapulainen on ryhmän luoma paine.

Mitä suurempi osa osallistuu valmennuskurssille, sitä pienempi osa uskaltaa olla osallistumatta.

Valmennuskurssien liiketoiminta perustuu osin luotuihin odotuksiin siitä, että valmennuskurssit olisivat välttämättömiä opiskelijoille. Siksi kannattaa tutustua esimerkiksi Suomen lukiolaisten liiton (2020) kannanottoon, jossa muistutetaan, kuinka lukio itsessään on paras preppauskurssi ylioppilaskirjoituksiin.

Valmennuskurssien suosion syitä tulee pohtia kriittisesti, eikä perusteetta luoda niiden ympärille liiketoiminnalle hyödyllistä hypeä.

Lukio on yleissivistävä – myös pitkän matematiikan lukijoille

Korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa käyttämä ylioppilastutkinnon pisteytystyökalu painotuksineen on puhuttanut. Pisteytystyökalun on epäilty ohjaavan lukiolaisten opintojen aikaisia valintoja etenkin pitkän matematiikan eduksi. Vuosi 2020 tarkoittaa muutoksia korkeakoulujen opiskelijavalintojen suhteen, mutta muutos lukiolaisille on tuskin niin radikaali kuin pahimmillaan on esitetty.

Toki pitkän matematiikan suosiminen pisteytyksessä voi ohjata suuremman osan lukiolaisista valitsemaan ennemmin matematiikan pitkän kuin lyhyen oppimäärän, mikä väistämättä on pois joidenkin muiden aineiden opiskelusta. Mutta julkisessa keskustelussa tämän on koettu olevan samalla pois lukion yleissivistyksestä.

Itselleni heräsi tästä päättelyketjusta kysymys: ovatko pitkän matematiikan lukeneet näin ollen käyneet aina vähemmän yleissivistävän lukion kuin muut?

Ennen kaikkea pisteytyksessä tapahtuvan pitkän matematiikan suosimisen nähdään olevan pois kielten opiskelusta. Onkin kiinnostavaa, että yleissivistävyyden katoaminen monissa puheenvuoroissa rinnastetaan korostetusti kielten opiskelun suosion laskemiseen, vaikka lukio on paljon muutakin.

Vaikka todistuksella saa suurin osa opiskelupaikkansa, valintakokeet ovat edelleen keskeinen tapa hankkia opiskelupaikka. Yhdenkään hakijan ovi ei sulkeudu sen vuoksi, että ylioppilaskirjoitukset ovat menneet penkin alle tai ammatillisen koulutuksen tutkinnon arvosanat eivät tuo opiskelupaikkaa.

Tästä on hyvä muistuttaa hakijoita ja lukiossa opintonsa aloittavia. Myöhemminkin ehtii päättämään, mitä sitä elämässään aikoo tehdä – lukiossa tehdyt valinnat eivät loppuelämää määritä.

Kuva: education-4796952_1920 Pixabay.

Pisteytystyökalu voi ohjata valintoja, mutta lukion yleissivistävyydestä se ei päättä

Lukiossa tehtävien ”järkevien” ainevalintojen pohtiminen ei ole uusi ilmiö. Jokainen kurssimuotoisen lukion käynyt tai sen käyneen perheenjäsen tietää, että oikeita ja vääriä valintoja on pohdittu jo ennen korkeakoulujen opiskelijavalintauudistuksesta päättämistä.

En malta uskoa, että psykologiasta tai historiasta kiinnostunut nuori jättäisi suosikkiaineidensa kurssit lukematta vain siksi, että pitkä matematiikka voisi tuoda jatko-opintoihin pyrkien paremmat pisteet. Eikä historian tai psykologian valitseminen pitkän matematiikan sijasta vie nuorelta opiskelupaikkaa, sillä opiskelupaikkoja on tarjolla korkeakouluissa siinä missä ennenkin.

Pitkä matematiikka ei ole yleinen kynnysehto korkeakouluun, vaikka se keskustelun perusteella on välillä siltä kuulostanut.

Oikean motivaation ja kovan työn siivittämänä hankittu hyvä arvosana historiasta tai psykologiasta tuo hyvät lähtökohdat kyseisille aloille haettaessa, myös pisteytyksen näkökulmasta. Kokonaismenestys ratkaisee ja opiskelupaikkoja on edelleen tarjolla todistuksella myös keskimukaisesti ylioppilastutkinnon suorittaneille.

Ammattikorkeakouluissa on käytössä yhteinen pisteytystyökalu, jolla myös humanisti voi saada erinomaiset pisteet: menestys äidinkiessä, toisessa kotimaisessa tai vieraassa kielessä antaa hyvät lähtökohdat alalle kuin alalle.

Yliopistot voivat käyttää harkintaa reaaliaineiden pisteytyksessä, mitä myös tapahtuu. Kun katsoo esimerkiksi psykologian tai historian hakukohteita, mainittujen aineiden kirjoittamisesta ylioppilaskirjoituksissa on edelleen hyötyä.

Paluu lukion juurille

Lukion yleissivistävä luonne perustuu sen akateemisia oppiaineita korostavaan ytimeen, joista toisia oppiaineita opiskellaan enemmän ja toisia vähemmän. Lukion tehtävä ei ole tuottaa ammattiin valmistavaa ammatillista osaamista, vaan tuottaa opiskelijalle laaja-alaista yleissivistystä, mikä mahdollistaa jatko-opintokelpoisuuden. Laaja-alainen yleissivistys ei tarkoita kuitenkaan sitä, että kaikkea opiskellaan yhtä paljon.

Huolipuhe lukion yleissivistävyyden katoamisesta ja muuttumisesta preppauskurssiksi on nähdäkseni hyvin irrallaan siitä todellisuudesta, jossa on eletty jo pian 40 vuotta. Lukiokoulutus on tuskin ikinä ollut tavoiteltava opintojen päätöspiste, vaan nimenomaan välivaihe – ”preppauskurssi” – ennen korkeakoulua.

Poikkeava ajanjakso oli 1980-luvulla, jolloin vain reilu kolmasosa ylioppilaista siirtyi korkeakouluihin ja isommalle osalle ylioppilastutkinto oli välivaihe toisen asteen ammatilliseen tutkintoon siirtyessä (Lehtisalo & Raivola 1999, 146). Tilanne ei suinkaan ollut hakijoiden toivoma, vaan syy tilanteeseen oli ennen kaikkea se, ettei korkeakouluissa ollut tarpeeksi paikkoja hakijasuman purkamiseksi. Lukion suosion aiheuttama hakijasuma osaltaan joudutti ammattikorkeakoulujen perustamista.

Lukion päättötodistus tai ylioppilastutkinto eivät ole sellaisinaan taanneet työmarkkinoille pääsyä vuosiin. Tätä taustaa vasten nykyinen hallitus suunnittelee oppivelvollisuuden ulottamista koskemaan myös toisen asteen opintoja. Toisen asteen opinnoista on tullut uusi peruskoulutus, mitä selittää yleinen väestön koulutustason nousu.

Lukioon on perinteisesti myös siirrytty juuri siitä syystä, että ura- ja ammatinvalintaa saa siirrettyä myöhempään ja samalla saa laajan jatko-opintokelpoisuuden (mt., 145). Arkitodellisuudessa lukio

on ollut ja lienee edelleen monelle nuorelle juuri ennen kaikkea jonkinlainen ”preppauskurssi” ja tapa päättää omasta tulevaisuudestaan myöhemmin. Yleissivistyksen hankkimisen lumo voi olla monille toissijainen motiivi.

Kuva: university-105709_1920 Pixabay.

Lopuksi

Suomessa siirryttiin eliittiyliopistojen aikakaudesta massakorkeakoulujen aikakauteen 1960-luvulla, jolloin myös korkeakoulupolitiikka tuli entistä valtiojohtoisemmaksi (Antikainen, Rinne & Koski 2013, 113). Kun opiskelu korkeakouluissa muuttui harvojen etuoikeudesta massojen keinoksi hankkia toimeentulon takaava koulutus, on suhteellisen ymmärrettävää, että suhtautuminen koulutukseen ja sivistyksen hankkimiseen on muuttunut aina vain käytännönläheisemmäksi.

Kun korkeakoulututkinto on 2000-luvulla lähestulkoon vaatimus, lukion vertaaminen preppauskurssiin ei ole kovinkaan yliampuva.

Lukio-opintojen ”yleissivistävyyden laadusta” päättää eduskunta siten, että lukiolaissa annetaan yleiset perusteet lukion tehtävistä ja valtioneuvoston asetuksella määrätään tarkemmin, mitä oppiaineita lukiossa opiskellaan. Opetushallitus puolestaan määrää opetussuunnitelmien perusteet.

Paljon on valtaa myös yksittäisellä opetuksen järjestäjällä – unohtamatta opettajaa, joka viime kädessä huolehtii lukion yleissivistävän luonteen toteutumisesta.

Voi myös sanoa, että todistusvalinta on askel takaisin lukion ja ylioppilastutkinnon yleissivistävyyden juurille. Aikoinaan ylioppilastutkinto antoi oikeuden kirjoittautua sisään yliopistoon. Ensi syksynä vähintäänkin puolet uusista korkeakouluopiskelijoista pääsee aistimaan samaa henkeä, kun ovat saaneet jättää valintakokeet välistä ja he voivat marssia todistuksella korkeakoulun ovista sisään.

Korkeakoulut tai korkeakoulujen sisäänoton käytännöt eivät lukion perusluonnetta muuta. Sen sijaan kiinteä ja syventyvä suhde korkeakouluihin ja yhteistyö korkeakoulujen kanssa on ennen

kaikkea lukiolaisen etu. Suomalainen lukio on korkealaatuinen, yleissivistävä ja laajan jatko-opintokelpoisuuden antava – edelleen.

Lähteet:

Antikainen, Ari & Rinne, Risto & Koski, Leena 2013. Kasvatussosiologia. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lehtisalo, Liekki & Raivola, Reijo 1999. Koulutus ja koulutuspolitiikka 2000-luvulle. Helsinki: WSOY.

Opetushallitus 2019. Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019. Viitattu 24.2.2020. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2019.pdf

Suomen lukiolaisten liitto 2020. Lukio on paras valmennuskurssi ylioppilaskirjoituksiin. Kannanotto 13.2.2020. Viitattu 24.2.2020. <https://lukio.fi/lukiolaiset-lukio-on-paras-valmennuskurssi-ylioppilaskirjoituksiin/>